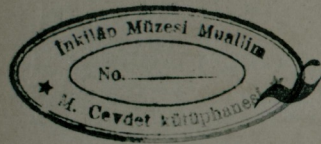

۱۸ تیسان ۱۹۱۸

صافی : ۴۰

ایکڑھی جلد

کتاب

اجتماعیات

تورکیک ناصل دوعندی ؟

بعضی کہسارہ کورہ ، (تورکیک) طبعی اولہرق دوعنامش ، صنعی بر صورتہ میدانہ کثیر بشدر . ملی تجددمزک تاریخی - ولو غایت مختصر اولسون - پیلار بوداعی اساس کورمکدہ تردد اغزلر . نجہ ، تورکیک ، انسانک اجتماعی طبیعتہ اساس اولان اوج تایلہن دوعمشد . بو قبالر ، سولک عصرہ اجتماعی وجدانزده یک برملزده وینانان (دوعرو ، (کوزمل) ، (ای) مفکورہ نرندن عیوندر .

باشقہ تعبیرلہ سویلیم : تورکک مفکورہ سی ، علمیک ، صنعتیاتی ، اخلاقیاتی جریاترندن دوعمشد . بو اوج جریاتک نہ صورتلہ تورکیکک اولاشدینقی تہقیق ایدم .

(۱) علم جریانی . سنہ ملکئزده ایک دارالفنون آچیلدینی زمان ، احمد وقیق افندی (کہ سوکرادن پاشا اولشد) (حکمت تاریخ) مدرسی ایدی . مشغول اولدینی تاریخ ولسان علماری بو ذاتی ، علمیلرک تورک ملتندن بر شعبہ ، عثمانیہ کدہ تورکستاندن برلہجہ اولدینی حقیقتلر ایردیرمشدی . بو دویونک سولہ دکرہ شرق تورکیکیلہ یازیلین . اک مفصل تورک تاریخی اولان ابوالغازیک (اوشال شجرہ ترک) سنی - کندی تعبیرجہ - (استانبول ترکیسی) پنہ تحویل اغیش ، عینی زمانہ ، عثمانی تورکیکسنک چغنائی و آذری لہجہ لرلہ مناسب تارخی دقیق بر صورتہ کوسترن (لہجہ غنائی) فی تالیفہ محنت ایلہمشدی . ایشتہ بو حرکت ، علمی بر سعیدن تورکیکک نہ صورتلہ چقدینہ جانی بر مثالدر . ایکدن بر مثال دهاا ذکر ایدم :

سلطان مراد دورژده مکاتب عسکرکہ نظری بولونان (سلیمان) پاشادہ ، (تاریخ عمومیک السنہ اجنہ دن عنایتقول بولوغسی حسیلہ عقایداسلامیہ و اخلاق و آداب ملیہ بن منافق) سیلہ عسکرک اعدادیلری ایچون ، (اسامیت و رابطہ ملیہ شرقیہ مہملہ لرئ کوزمدرک) برعموی تاریخ تالیفہ باشلامہ و برنجی جلدینی نشر ایتشدی . (تاریخ عالم) اسمنی طاشیان بوکناہ ، اسلامیتدن اول تورک تاریخی مفصلاً یازیلشد . بوکون بیلہ ، لائزده تورک تاریخہ دائر یازیلن اک ای اثر اولقی اوزرہ بو کتشی کوستریلیر . سلیمان پاشا ، تورکک قدیم زما لرلہ دائر موقوف معلوماتی ایدمک ایچون ، او زمانہ قدر ہیچ بر مورخزک مراجعت ایتدیک جینشناسلرک اثرلر نہ دہ مراجعت ایتشد .

مثلا ، پوتیرک چین تاریخی ، دکبیک تک هونر تاریخی ، قساقویراویونک تاتار تاریخی بو اثرلر ندر . سلیمان پاشای بوتارخی یازمہ سوق ایدن سبب ، عینا ترجمہ ایدینن کتابلری (ملی تربیہ) سنی .

(ملی اخلاق) نقشہ نظردن مضر کورمہ سیدی . طبعی بولہ بر کتباہ ، اسلام و تورک تاریخلری حقتہ تفصیل ، نندہ فی طرقاتہ معلومات بولتی امکانی یوقدی . بو کتاپک ایک صحیفہ سنده (مؤلک آثار سائرسی) صایلیکرن ، بولرک آراستندہ برده (صرف ترک) بولوندینی کورویور .

دیمک کسلیمان پاشا (صرف غنائی) تعبیرجی دوعرو بویور ، بوقامدہ (صرف ترک) تعبیرجی دهاا دوعرو تاقی ایدیور . سلیمان پاشاک رجاتی زاده اکرمکک یازدینی برکتودہ دہ لائزہ (تورک) نامی ویرمک موافق اولوب عثمانیہ تعبیرشک دوعرو اولدینی بیان ایدیور . لائزہ (عثمانیہ) نامی ویرمک بو دلاک یالکز غنائی تورکی آرمستہ قالمہ جغہ حکم ایتکدر . حال بوک لائزک قفسایا ، قریم و قازانین باشلایرق تورکستانہ ، رفاتہ قدر انتشار ایتدیکنی اورازدہ چقان غزتلر و مجموعہ لر و کتابلر بزہ یک علا کوستر یور .

ملکئزده عسکرک مکتبلرہ دارالفنونک تاسیسی (علمہ دوعرو) جریاتک بر باشلانین مہایتندہ ایدی . کورویورکک بوجریان ، تا باشلانینجہ بیلہ ، تاریخ ولسان علمارندہ تورک ملتیلہ تورک لسانک حقیق قوملری کوسترمشدی . احوالہ دہ ملکئزده ، تورکیکک مہمائی بولم جریاتندہ آرامق لازم کلیر . (۲) صنعت جریانی . ضیا پاشا (شعروانش) عنوانی مقالہ سنده کوزل لسانک قونوشولن کوزمدرن ، کوزل ورنکدہ یارمق حسابندن عبارت اولدینی اثبات ایتشدی . جودت پاشادہ (قصص انبیا) سنده (عثمان غازی) مک مشهور قوشمہ سی حقتہ مطالعہ یورویورکن شو سوزلری سویلیور :

(اشعار غنائیہ برعجبالا نجم طریژده وکولدی کی قسماق مشیان عوجان ، نثرلرندہ دخی بو طریژ اوزرہ طریق تسجیبی الزام ایتکلہ خواصہ مخصوص بر لسان پیدا اولدق اترق تحریرمژ ، تقریرمژہ اونماز اولدی . فصاحت ایسہ بین الناس زیبارت اولان الفاظ ایلہ افادہ مرام دیمک اولدیندن نظم و کی نظم دخی فصاحتدن عاری و بطریق الفاضلن غایت برصورت کسب ایتدی .)

« ایشتہ کورویورکک مہم پاشا کی جودت پاشادہ فصاحتک یقی لسانی کوزلکک خلقک قونوشدینی جانی لائندہ اولدینی قبول ایدیور . جودت پاشا بو بیانات آراستندہ ، تورکیکدہ دمدود حرکتلر بولوغادینی ایچون ، (اشعار ترکیہ ، اوزان عربیہ و فارسیہ بہ تطبیق اولونماز) کندن دہ وریور . بو بویورک تحریرمژہ کورما ، شعرمن طبعی آهنگنی بولتی ایچون ، عثمان غازیک قوللاندینی کجہ ورنہ وخلق لسانہ عودت ایتک لازمدر .

« ضیا پاشا ایلہ جودت پاشاک نظری بر صورتہ تدقیق ایتکلری بو بدیی مسئلہ یی ، برچوق شاعرلہ بافعل حالہ چالشمشدی . « لالہ دوری شاعری ندیم ، کجہ سی زاده غزلتلا ، « عاکب پاشا ، برتو کوشہ ، مناسترلی فاتح یک ،

« منیب پاشا ، ضیا پاشا ، نامق کال ، عبدالحق حامد یک کبی برچوق شاعرلرمژ کجہ وزندہ شاعرلر یازمشدری . بناء علیہ ، علمی تورکیکک کبی بدیی تورکیککدہ بعضلریک ظن ایتدیکنی کی ، بو زمانک دوعوردینی جریاتلر کددر . ملکئزده بو حرکتلر مہمائی حتی لالہ دوریہ قدر یقینلیریلیر .

(۳) اخلاق جریانی . علمی و بدیی تورکیککک مہمائی تعین ایتک آز چوق قولایدر . اخلاقی تورکیکک منتشر بر صورتہ انکشاف ایتدیکنی ایچون ، باشلانینقی بولتی کوجدر .

« مثلاً ، سلیمان پاشای (تاریخ عالم) ندہ تورکیکک سوادین عالملر آراستندہ برغل اندیشی سی کوریدکن قدر بر اخلاقی اندیشی سده کورویور . « اسامیل غاسپریشکک (ترجمان) غزنہ سنده یایدینی تورکیککدہ دہ اخلاقی برمفکورہ کورلکدہ در . چونکہ بو غزنہ کک شعاری (دیلہ) ، فکردہ ، ایتدہ برک (دستوریدی . بوتون تورکاری لائندہ حردہ ، سیاستدہ اتحادہ دعوت ایدن بو شمار ، یک اخلاقہ عمل تشکیل ایدہ جک ویندل بو مفکورہ ایدی .

« بوندن یکرمی یش سنہ اول ، حسین زاده علی بکک طبعیہ کتیردیک (تورک اتحادی) مفکورہ سی دہ علمی و بدیی اساسلارہ اسناد ایتدیک درجہ دہ اخلاقی برمفکورہ احتیاجندہ دایانوردی . چونکہ علی بکک علم و صنعت آدمی اولدینی نسیبتدہ ، دخی بر علمتہ ، اخلاقی بر فلسفہ ییدہ صاحبی . بمعنوی طبعی ، استانبولہ کلدکن صوکر ، تورککک مصاب اولدینی اجتماعی خستہ لکک سببی نام بر سنہ دوشوندی . بر سنہ صوکر ، صفدہ علی بکک ، آرشیدہ ککی (بولدم ، بولدم) دیہ باغیردینی ایشیتدیلر . صف ارقداشلری (نہ بولہک ؟) دیہ اطرافہ بولولاندیلر . « اجتماعی خستہ لغزینک اسنی بولدم ، بز (یان کلدیزم) خستہ لغنہ ملوتولشمژ دیدی . فی الحقیقہ ، بز عصرلردن بری یان کشدک ، آروونکک ترقیہ دوعرو کیدیشہ لایقد بر قنددر نظریلہ یاقیورق . بز یو (یان کک) خستہ لغندن قورنازاق ایچون روحلہ اکتلی بر ووجد ورہ جک مقدس برمفکورہ لازمدی . ایشتہ ، علی بکک دهاا روسیہ دہ ایکن صنعت و علم بولارندن واصل اولدینی تورکیککک ، بو کورده اخلاق بر انتہا احتیاجیلہ تکرار اولاشیوردی .

« علی بکک بویورک بدری قفقاسیانک اک بویور علامہ سی ، فلاک شیخ الاسلامی ایدی . بو ذات ، اوزمان قفقاسیادہ کجہ حاکم اولان ایران ادیباتندن ذوق آلامدینی ، باکونک خلق شاعرلری طرفندن دوزولش تورکیکک عالمیانہ شعرلردن دهاا چوق خوشلاندینی سویلیوردی .

« علی بکک دهاا بر چوچوکن . بویلہ بدیی بر تربیہ آلوردی . (اخوند زاده فتح علی) - شیخ الاسلامک دوستلرندیدی ، هرکون اولنک زیارتہ کلیردی .

علم، صنعت، اخلاق جریان را ندن دوغدینی کوستردی. او حالده، بو اوچ جریان قولندیکه توریکلیکده قولته چکنه حکم ایتمک غایت منطقی بر نتیجه در. این بومشالده توریکلیک مختصر بر تاریخی یافته قایقیتامده. بویه بر تاریخی، مختصر لویه برابر کوبری زاده فؤاد بکدن ایستملی

ضیا کونک آب

اقتصادیات

یکی استقامت استقراض

دوست و دشمن ملک کرده یکی بر استراض موقع تداوله چیقارلارینی زمان دیکر لرندن تقریق و تمیزه مدار اولوق اوزره اوکا بر عنوان طایقیور، بو عنوانده اخراج زمانک احوال و شرائط مخصوصه سته کوره اخراج و تعیین اولور. مثلا انکیزلر و فرانسیزلر (سوم) تعارضاتک جریان ایستدیک صورهده اوراق تفک اراضی قازانجاری بر مظهرت کشنده کوسترک او صیرالوده اخراج اولونان استقراضاره مظفریت استقراضری دیمشار، کذلک صلح سوزلری کمال قولنده دوران ایستدیک صورهده صلح استقراضری موقع تداوله چیقارلشدیر. بزم داخلی استقراضه کلنجه : البته عنوان طایفه احتیاج یوقدر، چونکه یگانه در. معافیه ماهیتی کندیسیتی احوال و عوامل اعتباریه استقراضک حد ذاتده صفت مخصوصه سی واردور. تنکیم تصویر افکار رفیقیز، استقراضک شرائط ماهیتیسی نظر اعتباریه االوق سائر ملک کرده اخراج اولونان استقراضلردن تقریق و تمیزه مدار اولوق اوزره داخلی استقراضده یک حقی االوق «آلتون استقراض» دیمشار. قطعه بز، استقراضک شرائط معنویه سی، اوکا وجود و برهن سوانتی و تأثیرات معنویه سی نظر اعتباریه االوق «یکی استقامت استقراضی» عنوانتی ده مناسب کورویوزر.

اوت، ملکتمزک بوس بوتون یکی بر استقامته طوغری توجه ایتمکده بولوندینی اثبات ایتمک ایغون بو داخلی استقراضدن ده پارلاق ده مفتع بردیل مادی تصور اولونهامز.

یکی استقامت، جهان حربنک عاوشول بر حصول طبیعییدر. محارب و غیر محارب هر ملکتمده حیات عمومی یکی بر استقامته طوغری توجه ایتمش، اسکی حکومتلر اوزره دن قالیقش، یکی یکی شیلره قیمت ویرلمک، اخلاق عقیده لری کشمکه، سیاسی دستورل آلت اوست اولفه، بدینی تقلید و دوقفر، اجتماعی قاعدلر و ازجه اقتصادی قانونلر، یکی یکی شکله یکنه یکی رنگار آکتاب ایتمکد بولاشمدر. هیچ شبهه یوقدر که هر ملکتمده یکی استقامت اوراده کی ملی حرته، ملی عرفانه، ملی سوبه مدینه و الحاصل او ملکتمده مخصوص احوال و شرائط کوره نظاره و انکشاف ایذر. هر برده استقامت هنوز

ایرانده، چندنه یاشایان تورک لک الی آلتیش میلیوندن فضله اولدینی بیلنلر، اوکره متار آرز دکدی. بو فکری انتباه قابلره یکی بر امید و برمشدی. دحلال، روسیه ده کی کیزل تشکیلاتره مشابه بر انقلاب جمعیتمک تشکیک بولاشلادی. طینه ک صوک صفالوده قورولان بوجیمتک اسمی (اتحاد و ترقی) ایدی. فقط، بو تعویبرک باشنه علاوه ایدیلجه ک ایلمک کله حقدده آزاده اخلاف حاصل اولشدی. حرته قیمت ویرنلر بونک (تورک اتحاد و ترقیسی) اوله سی ایلری سورویوزلردی. کیمته اهیتمه ویرنلر (تورک) کله سی برهنه (اسلام) کله سی قومیانی ترجیح ایدیوزلردی. اوزویانک توجنی قازانق بی سیاسی بر اندیشه یه قایلانلر سه ایلمک کله ک (عثمانی) اوله سی موافق بولیوزلردی. سیاسی بر جیمتهده سیاسی اندیشه ک غلبه چلاسی طیبی اولدینی ایچون، اوچینی تکلیف قبول ایدیلشدی. ایسته ملکتمزده، (عثمانی اتحاد و ترقی جمعی) نامیه تشکیل ایدن ایلمک جمیت بو تشکیلاتلر. بونکی اتحاد و ترقیه کلنجه، بو، روم ایلیده ایتما (حریت) نامیه تشکیل ایدن بر جمیتک صورکدان بو اسکی انقلاب تشکیلاتک عنوانتی آله سیله حصوله کلدی. ایسته، حسین زاده علی بکی، ملکتمزده کی توریکلیکک خلقیلک برمشدی اولوق کوردیکمز کی، ایلمک سیاسی جمیتکده مسی اولوق بولیوزر، بوسسمز، صدامیز انقلابی، بونان محاربه سنده بولونقدن صورکا، قفقاسیایه کیدتی. اوراده ده، آغا اوغلی احمد بکله برابر ملی فکری بر اتباسبه و برعت اولدی. علی اسکی وطنه عثمانی لسان و برحق تورکوردلرک اورالری آفاوطنه ربط ایستدیک کی، احمد بکله برابر قفقاسیاده کسیتی جماعتلری آراستده ک اختلافی قالدیروق ایکی جماعتی اسلامت جمعیسی آلتنده برلشدیردی. ملکتمزده توریکلیکک ایکنچی بر مبدئیه ملی شاعر محمد امین بکدر. بو ذات، بونان محاربه سی اشناسده (بن بر تورک دینم، جنسم اولودر) معاربعله باشلایان آتشن شرعیله بوتون قلبلری صارضیدی. محمد امین بک بر طرفدن تورککی سوسیور، دیکر جهننده آتادولونک بدعت خلقنه آجیور، اولر ایچون کوز یانی دوکیوردی. دیکرک بو بویوک شاعر هم بدینی مجرده اخلاقی بر یولدن توریکلیکک واصل اولشدی. «امین بک کندیسنه مرشد اولوق، شیخ جلال الدین افغانی کوسترور. اساساً برتری بر تورک اولان بو بویوک انقلابی، اسلامتک هم کوشه سته کیرمش هر برده اختلالر چیقارمش، مصرده (محمد عبده)، شال تورککتمده (رضاء الدین بن فخر الدین) ی وجوده کتیرمشدی. دیکرک که استانبولده تورک لسانیه، تورک و زلیله ملی دیوغوی ترم ایدمک بر ملی شاعر پیشدریمکه موقف اولشدی. بزم التأسف میرزا فتح علی، جلال الدین افغانی کی تورک بویو کلرینک حیاتی بیلیوزر، اثرلری آرایقور اورتیه قویوزر. ایسته، یوقاریک افاده، توریکلیک

ققاس تورکجه سیله غایت کوزل و بیقیلورلوق قومدیالر یازمش اولان بو ذات، قفقاسیاده عجم لسانک ضررینه اولوق تورکجه ی او یاندرانلرک باشنده بولیوزردی. علی بکله بویوک یاشایانلرک ایدرک روس قولله ژسته قوبدورانده تورکده اهلرندن معدود اولان بو (میرزا فتح علی) در، بو ذاتک قومه دیالری آروپا لسانلارینه ترجمه ایدیلدی یکی حالده مع التأسف ملکتمزده بر نسخه سی موجود کددر. بن بکری ایکی سته اول حسین زاده ک کتبخانه سندن استعاره ایدرک بو نفیس قومه دیالری ایدرک. مع التأسف، حسین زاده صورکدان بو کنانی غائب اتمش.

حسین زاده علی بک اوزرنده، مکتب آرقده اشناردن برکنج کورچینک تأثیریه وار، بونکنج، ابتداری دائماً تورکجه ک قایلندن، بوقسولغندن بحث ایدرمش. برکون، بردن برده افاده سی دکیشدرمش، تورکجه ک دنیا ک کوزل، الک مکمل برسان اولدینی ادعایه بولاشلش. حسین زاده بویوک سببی قورویوزر اونی کتبخانه یه کونوره ک (مافس مولار) ک برکتانی آچمش، اوراده کی بر بیتی کوسترمش. (مافس مولار) بورده تورکجه ک غراسجه الک مکمل، آهنکجه الک کوزل بر لسان اولدینی یازیورمش. علی بک بو مبشی اوقودقدن صورکا، ملی لسانه دهاا چوق قیمت ویرمکه بولاشلش. علی بک پترسبورغ دارالفنوننده ایکی تأثیر آلتنده قالمشدی: بانسلاویرم، سوسیالیزم. علی بک بانسلاویرمندن، (بان تورکیم) مفکوره سی چیقاردینی کی، سوسیالیزمده (خلقیلق) اخلاقی آلدی. برکون، مدرسلردن بری (وطن) مفکوره سندنن بحث ایدرکن، تورک زاده ده بو مفکوره ک اولدینی، حتی (نانق کمال) اسمنده بر ادیبک بو اسمده برده تیارو یازدینی سوبله یجه، علی بکک روحنده، ناکهانی، بر لعه پارلادی: دارالفنون پیتردکن صورکا، آنا وطنه، تورکیایه کیشک!

ایسته، علی بک بویه برسورولیتلرک تأثیریه، تورکیانک بوتون تورکار ایچون آنا وطن اولدینی آکاردی و تورک اتحادیه دایر یازیش ایلمک شعر اولان (توران) منظومه سی یازدی. بو کنج مفکوره سی دارالفنون کمال ایستدکن صورکا اوراده تکلیف اولونان موقع و معاشی رد ایدرک، فرار صورتیله استانبولده علی بزمان استانبولده بویه بردارالفنون مآذونی مع التأسف هیچ برایش بولمادی. نهایت مضطر قالدیغندن طینه مضطره عسکری طینه سته کیرمکه مجبور اولدی. طینه ده علم و ادیبیایه تربیه کورمش ذکی کنبجبار واردی. یالکن بونلر فلسفه یه ملی واجتبی مفکوره ره بیکانه ایدیلر.

علی بکک تقبیلاریه، ارشاد لویه آرز زمانده طینه ده کی کنبجک یکی بر استقامت آلدی. اوقلرک لارده فلسفه واجتبیات کتابلری، سوسیالیزم و قومییزم دایر اثرلر، لئون قاهونک تورککک دایر مشهور تاریخیه رومانلری کورولمکه بولاشمندی. آرتق، تورک لک یالکن تورکیایه منحصر اولمادی، روسیه ده،